

Кириченко О. М.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Крижановський С. І.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ М. ГУМІЛЬОВА ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ: ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД

У статті проаналізовано вивчення творчості М. Гумільова іноземними студентами-філологами з використанням поліхудожнього підходу. Автори статті розробили типологію завдань із вивчення творчості М. Гумільова, спрямовану на поліхудожній розвиток особистості студента-іноземця. Звернення до образотворчого мистецтва при вивченні поезії М. Гумільова, на думку авторів статті, передбачає наступні завдання для іноземних студентів: зобразити свої відчуття, враження від поетичного образу або прочитаного вірша поета кольоровою гамою, пояснити відповідь; передати настрій твору одним кольором, пояснити відповідь; зробити ілюстрації до вірша, пояснити відповідь; презентувати міні-книгу, розроблену на сприйнятті поезії М. Гумільова. До театрального мистецтва доцільно звернутися, вивчаючи драматичні твори М. Гумільова («Дон Жуан в Єгипті», «Гондла», «Отруєна туніка», «Гра», «Дитя Аллаха», «Актеон» і ін.); тут для іноземних студентів можливі завдання такого роду: інсценування невеликих драматичних творів, уривків із п'єс автора; передати рухом, танцем, пластикою характер героя поета Гумільова, ідею твору, пояснити відповідь; розділитися на міні-групи й інсценувати той самий уривок із драматичного твору М. Гумільова, порівняти інтерпретації один одного; зобразити декорації до драматичного твору, пояснити свій вибір. Музичний супровід і кіномистецтво дають можливість для більш глибокого засвоєння іноземними студентами творів М. Гумільова. Тут автори пропонують наступні завдання: підібрати музичні уривки, що відповідають характерам ліричних, драматичних героїв, доказово пояснити відповідь; підібрати портрет героїв із галереї запропонованих портретів відомих художників, довести правомірність свого вибору, враховуючи епоху, історію костюма, зачіски, національний колорит; створити власний кіносценарій за мотивами епічних творів поета; підібрати музику, закадровий шум, що ілюструють авторську ідею та підсилюють образи твору; створити кінокадри, відеозйомку, монтаж, заснований на вподобаному вірші поета; створити анімаційну версію поетичного, епічного, драматичного твору (із використанням різного програмного забезпечення); прочитати вірші на тлі показу кіноепізодів, слайдів, презентації з музикою, що ілюструють ліричний текст.

Ключові слова: метод, поліхудожній підхід, урок, кіно-урок, театралізація, розвиток, здібності.

Постановка проблеми. Дослідження методів застосування поліхудожнього підходу на заняттях із історії літератури з іноземними студентами є актуальною й важливою проблемою. Сучасний стан філологічної освіти свідчить, що можливості у формуванні творчої особистості студентів ще не досить реалізовані у вузівській педагогічній практиці. Викладачі часто не звертають увагу на заохочення студентів-іноземців до естетичної діяльності через розвиток художнього смаку, котрий сприяє розширенню мистецького світогляду, розвитку гуманістичних уявлень і почуттів, вихованню духовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники, що займаються проблемами полі

художнього підходу (Б. Юсов, Т. Недайнова, Н. Волошина, В. Лейбсон, З. Смелкова, Е. Колокольцев, С. Сафарян, Т. Сухова, В. Доманський та ін.), надають перевагу, передусім, методиці викладання літератури в середніх навчальних закладах. Застосування поліхудожнього підходу на заняттях із вивчення історії літератури залишилося поза увагою вчених, тому педагогічній науці нині залишається малодослідженим.

Постановка завдання. Отже, мета й завдання нашої статті спрямовані на здійснення теоретичного аналізу ідеї поліхудожнього підходу в педагогічній науці, визначенні потенціалу та перспективності ідеї взаємної інтеграції мистецтв у процесі фахової підготовки, котрі впливають на форму-

вання творчої особистості іноземного студента, зокрема, на заняттях із історії російської літератури Срібного століття на прикладі творчості М. Гумільова.

Виклад основного матеріалу. Термін «поліхудожній підхід» з'явився у 1987 році в наукових розробках і публікаціях лабораторії комплексної взаємодії мистецтв ІЦЕВ РАО (зараз: лабораторія інтеграції мистецтв Інституту художньої освіти РАО). Дослідження основних напрямів формування поліхудожньої компетентності науково обґрунтував професор Б.Юсов. На його думку, головною метою організації художньої діяльності є розвиток в учнів фантазії та уяви, що стоять над творчістю. Мистецтво виступає як фактор цілісного виховання. При цьому саме мистецтво сприймається цілісно, але не як сума мистецтв, а як організована певним способом взаємодія. Т. Сухова, поряд з Б. Юсовим, поглибила розуміння поліхудожнього підходу. Ідеї Б. Юсова були продовжені його послідовниками. Т. Недайнова однією з перших запровадила досвід науковця на практиці, зробила доступним для викладачів. Методист запропонувала конкретні технології поліхудожнього розвитку, розробила практичні рекомендації щодо освоєння цього підходу (форма, типологія, структура, творча лабораторія вчителя і т.п.). Т. Недайнова окреслила шляхи організації нових типів уроків – уроків-образів, уроків-співпереживання, уроків-співтворчості. Справжнім відкриттям у вивченні проблеми взаємозв'язку мистецтв стали дослідження В. Маранцмана. Зв'язок слова й зображення розуміється вченим як рівноправний діалог різних видів мистецтва. Н. Волошина в рамках поліхудожнього підходу дослідила естетичне виховання на уроках зарубіжної літератури; Е. Квятковський акцентував увагу на розвиток естетичного погляду в літературі та взаємодію різних видів мистецтв; Ж. Клименко розробила класифікацію кіноінтерпретацій стосовно уроків літератури.

Поліхудожній підхід дозволяє іноземним студентам простежити внутрішні, образні, духовні зв'язки слова, звуку, кольору, простору, руху, форми, жести на рівні творчого процесу, розкрити внутрішню спорідненість багатогранних художніх проявів та передбачає розвиток різних видів читацького творчості. Взаємодія мистецтв – явище багаторівневе, що містить взаємозв'язок мистецтв, взаємозв'язок мистецтв із природними об'єктами. Дослідники, що займаються проблемами поліхудожнього розвитку (Б. Юсов, Т. Недайнова, Н. Волошина, В. Лейбсон, З. Смелкова, Е. Колокольцев, С. Сафарян, Т. Сухова, В. Доманський

і ін.), стверджують, що найбільш розлогі форми взаємодії (інтеграції) можливі лише при внутрішньо обумовлених зв'язках і проявах у роботі уяви, фантазії, пам'яті. Визначаючи основні цілі поліхудожнього виховання, Б.Юсов пише: «Вектор майбутнього – уява, фантазія, мрія. Ми сьогодні даємо дітям у масі мистецтво минулого, трохи – сучасного і зовсім не привчаємо до роздумів про те, що буде, що нового можуть сказати діти ... культурне майбутнє людства кується учителем школи. Культура створюється тут, в школі» [1, с. 28].

Поліхудожній підхід акцентує увагу на образній природі мистецтва, яка визначає значимість уяви в художній діяльності. У цьому закладена основна відмінність поліхудожнього підходу від професійно-мистецтвознавчого, спрямованого на розвиток практичних навичок діяльності та отримання знань про факти мистецтва минулого. Важливість розвитку художньо-творчої уяви для становлення особистості студента-іноземця підкреслюється зараз багатьма вітчизняними та зарубіжними педагогами, психологами, соціологами (В. Базарний, А. Гостев, Т. Недайнова, Г. Шевченко та ін.).

У системі поліхудожнього підходу література набуває значення звернення до почуттів («...живому сенсорному прояву особистості», – Б. Юсов), а не тільки до раціональної сфери людини. Студенти-іноземці, яскраво уявляючи собі, що відбувається у творі, отримують задоволення від прочитаного, вживаючись у ситуацію, асоціюючись із героями, мають стійкі внутрішні образи слів, розширюють свій словниковий запас, розвивають уяву та гнучкість мислення. Даний підхід дозволяє формувати в іноземних студентів стійку мотивацію до літературної творчості. «Провідним принципом є сенсорне насичення слова. Тут закладається методика й стратегія поліхудожнього підходу. Домінування в художніх текстах кольору, звуку, вільного або замкнутого простору і т.д. народжує багатоваріантність педагогічних рішень в організації сприйняття і поліхудожньої діяльності самих учнів. Поліхудожній підхід передбачає використання різних форм залучення школярів до літератури. В основі всіх цих форм лежить уявлення про необхідність емоційного, активного сприйняття літератури, живого враження. Сприйняття літератури не можна зводити до одного з видів діяльності учнів, активна самостійна творча діяльність – основа поліхудожнього підходу до викладання літератури» [2, с. 112].

Т. Недайнова справедливо вказує на те, що «аналіз науково-педагогічного досвіду в галузі літературного розвитку учнів дозволяє припустити,

що тут є певна вікова динаміка, пов'язана з чутливістю до сприйняття літератури та інших видів мистецтв ... Художні образи, створювані учнями в літературній творчості, мають особливості не тільки свого виду мистецтва, а й специфічні риси, характерні для різних видів мистецтв, – образотворчого, музичного, театрального, кіно» [3, с. 134]. Дане положення особливо цінне ще й тому, що дає можливість точно й продуктивно, з урахуванням національних і вікових художніх переваг розробити творчі завдання, пов'язані з вивченням творів різних літературних родів для іноземних студентів. Ці критерії враховані нами при створенні типології завдань, спрямованих на розвиток особистості в умовах викладання російської мови та літератури на основі поліхудожнього підходу.

Таким чином, можна сказати, що перед викладачем історії літератури для іноземних студентів постають складні педагогічні завдання, котрі в значній мірі визначаються особливостями загальнокультурної ситуації в суспільстві: зростанням потреби повернення багатьох утрачених духовних цінностей і в той же час негативним ставленням до стереотипів у педагогіці та оцінці художніх творів. Пошук нових підходів до викладання призводять до необхідності навчати іноземних студентів реалізовувати власний творчий потенціал по відношенню до навчального курсу. Поліхудожній підхід «допомагає учням уявити письменника як особистість в її творчих пошуках у зіставленні з представниками інших видів мистецтв, зрозуміти особливості стилю, індивідуальність почерку, допомогти знайти себе, усвідомити власні художньо-творчі можливості і здібності – літературні театральні, музичні, образотворчі і т. д. Головне ж завдання педагога – пізнання літератури з'єднати з самопізнанням, стимулювати асоціативне мислення читача, давати поштовх аналогій, допомагати пов'язувати прочитане з власним читацьким «Я» і з іншими творами мистецтва, спонукати усвідомлювати себе в світі і світ у собі» [3, с. 140].

Отже, поліхудожній підхід сприяє розвитку емоційної чуйності, що реалізується в роботах іноземних студентів. Поступово йде процес накопичення досвіду естетичного освоєння дійсності, який виливається у художню творчість, інтерпретацію літературного тексту засобами інших видів творчості, удосконалення емоційного відгуку на твір. Розвиток особистості іноземного студента-філолога набуває все більш системний характер, його творчий потенціал реалізується на більш високому рівні. Найчастіше поліхудожній підхід

на даному етапі розвитку особистості призводить до прагнення простежити діалогічність різних видів мистецтв, створити свій власний твір, котрий спростовує або доповнює вивчене. Ми розробили типологію завдань із вивчення творчості М. Гумільова, спрямовану на поліхудожній розвиток особистості студента-іноземця. Звернення до образотворчого мистецтва при вивченні поезії М. Гумільова передбачає наступні завдання для іноземних студентів: зобразити свої відчуття, враження від поетичного образу або прочитаного вірша поета кольоровою гамою, пояснити відповідь; передати настрої твору одним кольором, пояснити відповідь; зробити ілюстрації до вірша, пояснити відповідь; презентувати міні-книжку, розроблену на сприйняті поезій М. Гумільова.

До театрального мистецтва доцільно звернутися, вивчаючи драматичні твори М. Гумільова («Дон Жуан в Єгипті», «Гондла», «Отруєна туніка», «Гра», «Дитя Аллаха», «Актеон» і ін.); тут для іноземних студентів можливі завдання такого роду: інсценування невеликих драматичних творів, уривків із п'єсавтора; передати рухом, танцем, пластикою характер героя поета Гумільова, ідею твору, пояснити відповідь; розділитися на міні-групи й інсценувати той самий уривок із драматичного твору М. Гумільова, порівняти інтерпретації один одного; зобразити декорації до драматичного твору, пояснити свій вибір.

Музичний супровід і кіномистецтво дають можливість для більш глибокого засвоєння іноземними студентами творів М. Гумільова. Тут ми пропонуємо наступні завдання: підібрати музичні уривки, що відповідають характерам ліричних, драматичних героїв, доказово пояснити відповідь; підібрати портрет героїв із галереї запропонованих портретів відомих художників, довести правомірність свого вибору, враховуючи епоху, історію костюма, зачіски, національний колорит; створити власний кіносценарій за мотивами епічних творів поета; підібрати музику, закадровий шум, що ілюструють авторську ідею та підсилюють образи твору; створити кінокадри, відеозйомку, монтаж, заснований на вподобаному вірші поета; створити анімаційну версію поетичного, епічного, драматичного твору (із використанням різного програмного забезпечення); прочитати вірші на тлі показу кіноепізодів, слайдів, презентації з музикою, що ілюструють ліричний текст.

Висновки і пропозиції. Таким чином, поліхудожній підхід у вивчення творчості поета допомагає студентам-іноземцям уявити М. Гумільова, як особистість у його творчих пошуках, усвідомити

місцесеред представників інших видів мистецтв, зрозуміти особливості авторського стилю, індивідуальність. Розглянутий у статті поліхудожній підхід як метод наукового дослідження сприяє розкриттю художньо-творчих можливостей і здібностей іноземних студентів – літературних, театральних, музичних, образотворчих та ін. Аналіз наукових досліджень дозволяє стверджувати, що поліхудожнє середовище – це середовище, в якому співіснують та впливають на художньо-естетичний розвиток особистості декілька видів

мистецтва або інтеграція мистецтва. У статті ми накреслили основні напрями навчання іноземних студентів щодо реалізації власного творчого потенціалу при вивченні творчості М. Гумільова. Перспективи дослідження бачимо в розробці конкретних занять із історії російської літератури з використанням поліхудожнього підходу, у подальшому теоретичному аналізі даної наукової ідеї, що, на наше переконання, є ефективним методом процесу фахової підготовки іноземних студентів.

Список літератури:

1. Юсов Б.П. Интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников. *Педагогика искусства: В творческом поиске. Материалы Всерос. Совецания-семинара. Самара, 3-6 дек. 1996 г.* Москва-Самара: ИЦЭВ РАО, Самар. ИПРО, 1996. С. 25-47.
2. Юсов Б. Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников. Луганск: Издательство ЛГРУ, 1990. 175 с.
3. Недайнова Т.Б. Літературний розвиток школярів у взаємодії з різними видами художньо-творчої діяльності на уроках літератури. *Слобожанщина Донбасс.* 2006. № 5. С. 131-141

Kyrychenko O. M., Kryzhanovskiy S. I. STUDY OF M. GUMILOV'S CREATIVITY BY FOREIGN STUDENTS-PHILOLOGISTS: POLY-ART APPROACH

The article analyzes the study of Gumilev's work by foreign students of philology using a polyartistic approach. The authors of the article have developed a typology of tasks for studying the work of Gumilev, aimed at the polyartistic development of the personality of a foreign student. The appeal to fine arts in the study of poetry Gumilev, according to the authors of the article, provides the following tasks for foreign students: to depict their feelings, impressions of the poetic image or poem read in color, explain the answer; convey the mood of the work in one color, explain the answer; make illustrations to the poem, explain the answer; to present a mini-book developed on the perception of Gumilev's poetry. It is expedient to turn to theatrical art by studying the dramatic works of Gumilev; here for foreign students such tasks are possible: staging of small dramatic works, excerpts from the author's plays; to convey by movement, dance, plasticity the character of the hero of the poet Gumilev, the idea of the work, to explain the answer; to be divided into mini-groups and to stage the same excerpt from Gumilev's dramatic work, to compare each other's interpretations; to depict scenery for a dramatic work, to explain the choice. Musical accompaniment and cinematography provide an opportunity for foreign students to learn more deeply the works of Gumilev. Here the authors offer the following tasks: to select musical passages that correspond to the characters of lyrical, dramatic characters, to explain the answer; choose a portrait of heroes from the gallery of proposed portraits of famous artists, prove the legitimacy of their choice, taking into account the era, history of costume, hairstyles, national color; create your own screenplay based on epic works of the poet, choose music, behind-the-scenes noise create film footage, video, editing based on the poet's favorite poem, create an animated version of a poetic, epic, dramatic work (using various software), read poems on the background of film episodes, slides, presentations with music illustrating the lyrical text.

Key words: method, polyartistic approach, lesson, film lesson, dramatization, development, abilities.